

POMEN VKLJUČEVANJA LOKALNE SKUPNOSTI PRI VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ

/ Nina Globovnik / mag., ddr. Ana Vovk Korže / Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Mednarodni center za ekoremediacije

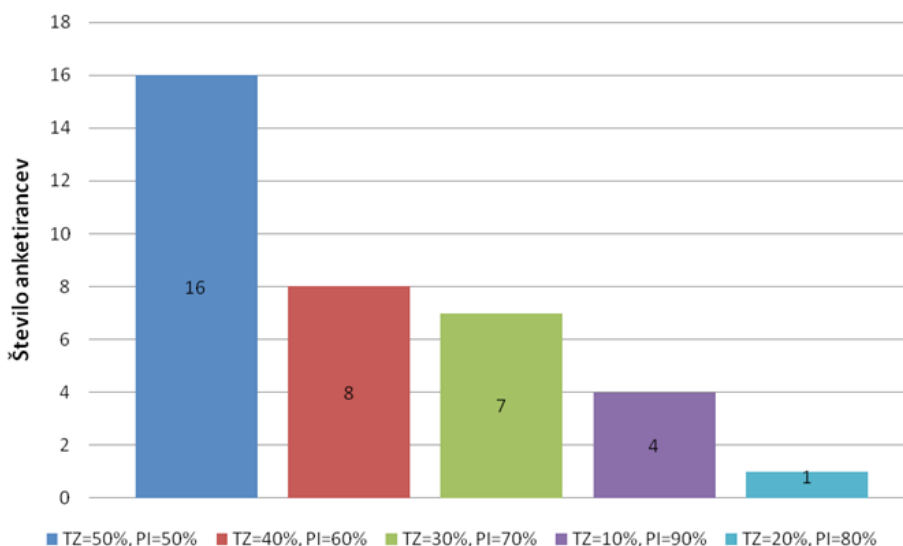
Glede na dejstvo, da se slovensko podeželje danes sooča z vrsto ekonomskih, socialnih in gospodarskih izzivov, smo mnenja, da bi bilo le-te možno v prihodnosti uspešno rešiti na podlagi ustreznih znanj in praktičnih izkušenj. Že znan pregovor namreč pravi »daj človeku ribo in nasitil ga boš, nauči ga loviti ribe in nikoli več ne bo lačen«, kar pomeni, da so ljudje že od nekdaj praktičnim izkušnjam dajali velik pomen, precej večji, kot ga daje današnji šolski sistem. V Mednarodnem centru za ekoremediacije, ki deluje pod okriljem Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, smo se zato odločili, da s sodelovanjem Razvojnega centra narave, občino Poljčane in okoliškimi šolami (OŠ Poljčane, OŠ Anice Černejeve Makole, OŠ Loče in OŠ Gustava Šiliha Laporje) organiziramo praktične delavnice, na katerih učenci omenjenih šol pridobivajo praktična znanja tradicionalnih slovenskih obrti ter spoznavajo pomen uživanja lokalno pridelane hrane in samooskrbe, ki je eden od vidikov trajnostnega razvoja.

Ključne besede: samooskrba, trajnostni razvoj, vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj (VITR), izkustveno učenje

POMEN IZKUSTVENEGA IZOBRAŽEVANJA PRI VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ

Naravnih nesreč je vse več, naraščajo težave z vodo, hrano in tlemi in zato se mora tudi izobraževanje nujno odzvati na omenjene aktualnosti (Aubrich 2006). Prav tako je 21. stoletje zaznamovalo nekontrolirano uničevanje okolja ter skrajno arogantski odnos družbe do okoljske problematike na eni strani ter vse glasnejše pobude različnih organizacij in posameznikov po varovanju in ohranjanju naravnega okolja na drugi strani. Nekontrolirana potrošniška mrzlica je pripeljala do te mere, da je problem trajnostnega vprašanja obravnavan tako rekoč na vseh nivojih družbenega delovanja, kot na primer v politiki, gospodarstvu, šolstvu itn. Na to nas nedvomno opominjajo tudi različne svetovne komisije, deklaracije, strategije, združenja in konference, kot na primer Brundtlandova komisija (1987), Deklaracija o okolju in razvoju v Riu de Janeiru (1992), Agenda 21 (1992), Strategija vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj Unece (2005). Tudi dejstvo, da je Generalna skupščina Združenih narodov leta 2005 razglasila desetletje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (VITR), nam priča o tem, da je potrebno nujno spremeniti naše ravnanje do okolja in da moramo v prvi vrsti spremeniti potrošniške navade, pri čemer pa poleg družine lahko odločilno vlogo odigrajo institucije, ki se ukvarjajo z vzgojo in izobraževanjem, in ne nazadnje tudi lokalno okolje.

Kolikšen pomen ima pri vašem delu teoretično znanje (TZ) in kolikšen del praktične izkušnje (PI)?

Graf 1: Pomen teoretičnega znanja in praktičnih izkušenj po mnenju anketiranih kmetov (Globovnik 2010)

Seveda pa izobraževanje o trajnostnem razvoju samo po sebi ne bo prineslo sprememb. Po mnenju Tilburyja (2007) moramo pri učenju o pomenu trajnostnega razvoja iti korak naprej in pomagati učečim se razvijati veščine, s katerimi lahko vplivajo na spremembe znotraj sistema, organizacije ali širše družbe. V Mednarodnem centru za ekoremediacije¹ smo zato mnenja, da so pri vzgoji

¹ Ekoremediacije (ERM) so naravni sistemi za zaščito in obnovo okolja. Definiramo jih lahko tudi kot sonaravno ohranjanje in zdravljenje okolja, saj z uporabo ERM metod povečamo samočistilno sposobnost okolja, zmanjšamo in odpravimo posledice kmetijskega onesnaževanja, turizma, prometa, industrije, odlagališč in poselitve (Vovk Korže, Vrhovšek 2006).

in izobraževanju za trajnostni razvoj pomembne predvsem praktične izkušnje, sodelovanje z različnimi institucijami v lokalnem okolju, eksperimentalno učenje in predvsem pridobljene konkretne izkušnje. Le tako bomo namreč lahko pri posamezniku vplivali na njegove okoljske in etične standarde ter spodbudili občutek odgovornosti za okolje. To nam je potrdila tudi naša raziskava z naslovom *Vloga človeških virov za razvoj ekološkega kmetijstva v Podravski regiji* (Globovnik 2010), ki nam je pokazala, da tudi kmetje, ki se ukvarjajo z ekološkim kmetijstvom v Podravski regiji, največji pomen pri svojem delu dajejo predvsem praktičnim izkušnjam. Zgolj teoretično

znanje je kratkotrajno in ne prinese želenih rezultatov, zato ga je po njihovem mnenju nujno potrebno kombinirati s praktičnim delom.

Iz grafa št. 1 je razvidno, da od skupno 36-tih kmetov, ki se ukvarjajo z ekološkim kmetijstvom v Podravski regiji, 16 kmetov (44,44 %) meni, da so praktične izkušnje enako pomembne kot teoretično znanje, medtem ko jih kar 20 (55,56 %) meni, da so praktične izkušnje pomembnejše od teoretičnega znanja. Nobeden od anketirancev ni namenil večjega pomena teoretičnemu znanju kot praktičnim izkušnjam, iz česar lahko sklepamo, da so po mnenju anketiranih kmetov za uspešno delovanje praktične izkušnje nekoliko pomembnejše od teoretičnega znanja.

Ob upoštevanju zgoraj navedenega dejstva smo v Mednarodnem centru za ekoremediacije zato velik poudarek dali predvsem razvijanju praktičnega znanja in izkušenj v lokalnem nivoju na vseh nivojih vzgoje in izobraževanja, in sicer na področju varovanja okolja.

OBČINA POLJČANE JE UČNA OBČINA S Poudarkom NA RAZISKOVANJU IN IZOBRAŽEVANJU ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ

Občina Poljčane se razteza na 37,5 kvadratnih kilometrov in je imela po podatkih Statističnega urada Slovenije v letu 2013 4.500 prebivalcev (Splet 1). Leži v severovzhodni Sloveniji v osrednjem delu Dravinjskih goric, nad katero se dviga kraški osamelec Boč, ki predstavlja nekakšen zaščitni znak občine. Reka Dravinja predstavlja življenjsko žilo doline med Dravinjskimi goricami in Bočem in je ob svoji neposredni bližini ustvarila poplavno območje, kjer se nahaja veliko zaščitenežih živalskih in rastlinskih vrst. Neokrnjena narava in edinstven primer ohranjene rečne struge Dravinje z izjemno biotsko pestrostjo sta razlog, da se okoli 50 % ozemlja občine vključuje v varovano območje Natura 2000 (Splet 2).

Z odcepitvijo dela občine Slovenska Bistrica v letu 2006 so Poljčane postale samostojna občina, ki je v svoji razvojni strategiji postavlja velik poudarek na

ohranjanju in varovanju naravnega okolja ter promociji zelenih tehnologij s poudarkom na ekoremediacijah (Splet 3).

Delovanje občine je tako vse bolj prepoznano tako v Sloveniji kot tudi širše, s čemer daje vzoren vzgled ostalim podeželskim oz. ruralnim območjem, da začnejo svoj razvoj usmerjati v okolju prijazne panoge, kot npr. spodbujanje zelenega turizma in zelenih poklicev. Na tak način si lahko poleg čistega okolja zagotovijo tudi nova delovna mesta in prispevajo k kvalitetnejšemu življenju prebivalcev (Globovnik idr. 2010).

Z uresničevanjem svoje razvojne vizije, da postane učna občina s poudarkom na vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj, je od leta 2009 začela z uspešno vzpostavitvijo različnih izobraževalnih objektov, ki so namenjene pretežno okoljevarstvenim vsebinam. Tako je v občini Poljčane možno obiskati Učilnico v naravi (Splet 4) in Permakulturni poligon Dole (Splet 5), več učnih in kolesarskih poti, rastlinsko čistilno napravo, ptičjo opazovalnico, lokalno tržnico ipd. Pogoji za praktično izobraževanje s poudarkom na pridobivanju osebne izkušnje so tako v občini Poljčane več kot odlični in s svojim vztrajnim in uspešnim delom lahko v prihodnje pričakujemo tudi vzpostavitev novih objektov, namenjenim vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj (VITR).

UČNA REGIJA DRAVINJSKA DOLINA KOT PODALJŠEK UČNE OBČINE POLJČANE

Dravinjska dolina z osrednjim območjem v občini Poljčane je učna regija za učenje in poučevanje o naravi, njenih zakonitostih kot tudi njenih bogastvih. Z zasnovo »učilnice v naravi« – prepletom mnogih tematskih učnih poti in ekoremediacijskim učnim poligonom – je območje postalo leta 2009 s svojo naravno in kulturno dediščino izhodišče za izvedbo naravoslovnih, projektnih dni, interdisciplinarnih ekskurzij, raziskovalnih aktivnosti in obiska društev, šol, zainteresiranih posameznikov ter predstavnikov vodstvenih struktur. Učna regija je opremljena s številnimi učnimi gradivi, delovnimi listi, učnimi kartami in didaktičnimi igrami, ki so učiteljem in profesorjem v pomoč pri izvedbi izobraževanja v naravi (Vovk Korže, 2014c).

Pripravljena gradiva so velika pomoč zlasti pri izvedbi obvezne prakse in praktičnega pouka v okviru izobraževalnega programa Naravovarstveni in Okoljevarstveni tehnik kot tudi za uresničevanje učnih ciljev v okviru okoljske vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj. Na novo razviti učni programi v ospredje postavljajo učne vsebine, ki jih ponuja narava v Dravinjski dolini (Samostanska učna pot, Ekosistemska učna pot Ličnica,

Slika 1: Lokacija občine Poljčane (Splet 6).

Slika 1: Praktična delavnica vlivanje svečk iz čebeljega voska v sklopu spoznavanja čebelarstva (Foto: Nina Globovnik)

Učna pot po Dravinjski dolini, Učna pot po dolini potočnih rakov, Čebelarstva učna pot, Gozdna učna pot Boč, Učna pot med drevesnimi zakladi, Učna pot po zapuščenih rudniških rovih) in dva učna poligona za ekoremediacije ter samooskrbo s permakulturo (Vovk Korže 2014b).

V okviru strokovnih podlag priprave učnih programov in modulov za praktični pouk, terensko delo in ekskurzije so bili pripravljeni štirje učni programi, in sicer učni program v skladu s katalogi znanj za obvezne in izbirne module izobraževalnega programa Naravovarstveni tehnik, učni program za raziskovanje, terensko delo in učenje v okviru vzpostavljenih učnih poligonov za področje naravovarstva, okoljevarstva kot tudi okoljske vzgoje z medpredmetnimi povezavami z obveznimi splošnoizobraževalnimi predmeti, kot so biologija, geografija, kemija, kot tudi izbirnimi predmeti čebelarstvo, kemija v okolju itd. ter priprava učnih programov za izvajanje naravoslovnih dni, ekskurzij in terenskega dela v okviru osnovnošolskega izobraževanja, in sicer v okviru predmetov spoznavanje okolja (1. triada); naravoslovje in tehnika (2. triada); biologija, geografija (3. triada) in zlasti izbirnega predmeta okoljska vzgoja, na vseh stopnjah osnovnošolskega izobraževanja (Vovk Korže 2013a).

SPodbujanje trajnostnega razvoja na lokalni ravni

Eden od vidikov zagotavljanja trajnostnega razvoja je tudi pospeševanje lokalne samooskrbe, ki je v Sloveniji zastrašujoče nizka predvsem na področju zelenjave – ta je leta 2010 znašala samo 31 %, medtem ko je na področju žita okoli 56 % (Splet 7). V ta namen se je na pobudo lokalne samouprave Poljčane (Razvojni center narave) in Mednarodnega centra za ekoremediacije oblikovala Pobuda za popestritev lokalne tržnice v Poljčanah, ki spodbuja sodelovanje med šolami, različnimi institucijami na lokalni in regionalni ravni ter lokalnimi ponudniki. Enkrat mesečno priredi odmevnejši dogodek na tematiko spodbujanja lokalne samooskrbe in predstavitve ene od tradicionalnih slovenskih obrti, kjer imajo v okviru praktične delavnice obiskovalci lokalne tržnice možnost podrobneje spoznati postopke izdelovanja izdelkov tradicionalne slovenske obrti ter podrobneje sodelovati z lokalnimi ponudniki. V okviru praktičnih delavnic je bila predstavljena problematika samooskrbe in pomen uživanja lokalno pridelane hrane, ne samo z vidika obremenjevanja okolja, temveč tudi z vidika našega zdravja. Prav gotovo je hrana, ki jo ponujajo lokalni ponudniki, kakovostnejša, sveža in občutno primernejša za naše zdravje kot tista, ki jo uvozimo iz tujine. Z vzpostavitvijo lokalne mreže

sodelovanja šol, lokalne skupnosti in lokalnih ponudnikov smo tako naredili korak naprej pri posredovanju zanj in izmenjavo izkušenj in ne nazadnje tudi pri ozaveščanju pomena samooskrbe.

V okviru prve praktične delavnice, ki je potekala v februarju 2014, je bila predstavljena tudi tipična slovenska obrt, čebelarstvo. Učenci Osnovne šole Poljčane so imeli tako možnost spoznati čebelje izdelke in njihovo uporabno vrednost ter se naučili izdelovanja svečk iz čebeljega voska (Slika 1).

Preko praktičnih izkušenj so spoznali pomen čebelarjenja in negativen vpliv uporabe umetnih škropiv na čebelarstvo, dobili pa so tudi priložnost za kreativno in inovativno debato. Spoznali in preizkusili so tudi postopek izdelave sveč. Kot izjemno dobra motivacija se je na koncu delavnice izkazalo darilce v obliki končnega izdelka. Učenci so tako ob koncu praktične delavnice dobili lasten izdelek (svečko iz čebeljega voska, ki so jo naredili sami, ter majhen kozarec medu).

Druga praktična delavnica, ki se je odvijala v marcu 2014 je bila namenjena predstavitvi lončarstva (Slika 2, 3). V okviru omenjene prireditve smo se dotaknili tudi problema današnje potrošniške družbe, ki v želji po vedno novih izdelkih za seboj pušča vse večje pustošenje in degradirano okolje. Učenci so kritično razmišljali o njihovih nakupovalnih stilih in poskušali poiskati rešitev za zmanjševanje odpadkov. Na lončarski delavnici so spoznali tehniko izdelovanja loncev na lončarskem vretenu in tehniko poslikave loncev. Spoznali so pomen lončarstva nekoč in danes ter prednost lončarskih izdelkov v primerjavi s podobno izdelanimi posodami in lonci. Kot končni izdelek so dobili skodelico, ki so si jo sami poslikali in tako dobili občutek uporabnosti pridobljenega znanja in spretnosti.

Tretja praktična delavnica, ki se je odvijala v aprilu 2014, je bila namenjena predstavitvi pletenja košar iz vrbovih vej (Slika 4). Tematika pletenja košar se je navezovala na velikonočne praznike. Seznanili so se s celotnim postopkom pletenja košar ter spoznali, da takšno

Slika 2: Praktična delavnica izdelovanja lončene posode na lončarskem vretenu v sklopu spoznavanja lončarstva (Foto: Nina Globovnik)

delo zahteva veliko mero potrpežljivosti, natančnosti in kreativnosti. Ob koncu delavnice si je vsak učenec spletel podlago iz vrbovih vej za vroč lonec ali posodo.

ZAKLJUČEK

Glede na odziv lokalnega okolja lahko z gotovostjo trdimo, da so pristopi v obliki praktičnih delavnic izjemno priljubljeni tako pri učiteljih kot tudi pri učencih in starših. Znanje, ki ga usvojijo udeleženci delavnic, je po naših izkušnjah kakovostnejše in predvsem trajnejše, učenci pa se v želji po novi izkušnji praviloma radi udeležujejo tovrstnih dogodkov. Z vzpostavitvijo mreže sodelovanja smo tako povezali več institucij na lokalni in nacionalni ravni, ki se ukvarjajo z vzgojo in izobraževanjem in ki bodo na podlagi primerov dobrih praks skušale razvijati večšine kritičnega mišljenja, reševanja

Slika 3: Praktična delavnica poslikave lončene posode v sklopu spoznavanja lončarstva (Foto: Nina Globovnik)

Slika 4: Praktična delavnica pletenja košar iz vrbovih vej (Foto: Nina Globovnik)

konfliktov, inovativnega razmišljanja ter tako razviti bolj odgovoren odnos naših otrok do narave in družbe.

Literatura

- Aubrich, H. (2006). Changing Philosophies in Geographical Education from the 1970s to 2005 an international perspective. V: *Geographical Education in a Changing World Past Experience: Current Trends and Future Challenges*, letn. 85. 39–55.
- Globovnik, N., Vovk Korže, A., Kokot, M. (2010). The importance of cooperation with local authorities for promotion the ecoremediation technologies. V: Dražič, G. (ur.) *Conference proceedings*. Belgrade: Faculty of Applied Ecology Futura. 273–282.
- Globovnik, Nina. (2010). Vloga človeških virov za razvoj ekološkega kmetijstva v Podravski regiji (magistrsko delo). Maribor: Filozofska Fakulteta.
- <http://dkum.uni-mb.si/IzpisGradiva.php?id=16142>, (dostop 1. 4. 2014).

- Tilbury, D. (2007). Learning based change for sustainability perspectives and pathways. V: Wals, A. E. J. (ur.) *Social learning*. Wageningen: Wageningen Academic Publishers. 117–131.
- Vovk Korže, Ana (2014a). Judgment of the local and regional programs in case of sustainability. *Journal of sustainable development studies*, letn. 5, št. 2. 169–191.
- Vovk Korže, Ana (2014b). Permaculture as a new opportunity for the younger generations. *Mitteilungen Klosterneuburg Rebe und Wein, Obstbau und Früchteverwertung*, letn. 64, št. 1. 232–239.
- Vovk Korže, Ana (2014c). Slovenija – učna regija za izkustveno izobraževanje. *Vzgoja in izobraževanje*, letn. 45, št. 1/2. 106–112.
- Vovk Korže, A. in Vrhovšek, D. (2006). Ekoremediacije za učinkovito delovanje okolja, Maribor. <http://www.eu-skladi.si/www.euskladi.si/portal/admin/ostalo/gradiva2/>

- ekoremediacije-za-ucinkovito-varovanje-okolja.pdf dostop 1. 4. 2014.
- Splet 1: Statistični urad Republike Slovenije (SURS) 2013. <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp>, dostop 1. 4. 2014.
- Splet 2: http://www.itr.si/uploads/Gw/1u/Gw1uqMoUj8DHSKk9Vrjm9g/delez_Natura2000_po_obcinah.pdf, dostop 1. 4. 2014.
- Splet 3: <http://www.poljcane.si/default.aspx>, dostop 1. 4. 2014.
- Splet 4: <http://www.ucilnicavnaravi.si/promocijski-film-ucilnica-v-naravi-2009>, dostop 1. 4. 2014.
- Splet 5: <http://www.ucilnicavnaravi.si/2011/ekovas-dole-prvo-sajenje-drevja>, dostop 1. 4. 2014.
- Splet 6: http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Obcine_Slovenija_2006_Poljcane.svg, dostop 1. 4. 2014.
- Splet 7: <http://www.stat.si/doc/statinf/15-SI-277-1201.pdf>, dostop 1. 4. 2014.